

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه ارمیه

پرویس دانشگاهی

گروه فقه و حقوق اسلامی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته فقه و حقوق اسلامی

عنوان:

حقوق کارگر در قانون کار ایران در مقایسه‌ی آن با فقه امامیه

پژوهش و نگارش

مالک اژدر مهدی زاد

استاد راهنمای اول:

دکتر رضا نیکخواه سرنقی

استاد راهنمای دوم:

دکتر سلمان علیپور قوشچی

شهریور ۱۳۹۵

پردیس دانشگاهی

دکتر سید علی حسینی

دانشکده: انبیا و علوم انسانی گروه: فقه و حقوق

گواهی دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

هیات داوران، پایان نامه کارشناسی ارشد **مالک اژدر مهدی زاد** به شماره دانشجویی **۹۲۲۰۶۳۰۱۷** در رشته **فقه و حقوق اسلامی**

با عنوان: **حقوق کارگر در قانون کار ایران در عکاسه یا فقه امامیه**

به شماره ثبت: **۲۶۱-۰۶۳۰-۲** در ساعت: **۱۲:۰۰** ب.ظ. در تاریخ: **۹۵/۰۶/۳۱** با نمره: **۱۸/۹۹** و با رتبه: **بسیار خوب** ارزیابی نمودند.

امضاء	محل کار	مرتبه دانشگاهی	نام نام خانوادگی	مشخصات هیات داوران
	دانشگاه ارومیه	استادیار	دکتر رضا نیکخواه	۱. استاد راهنمای اول
	دانشگاه ارومیه	مربی	دکتر سید سلیمان غلیبور	۲. استاد راهنمای دوم
				۳. استاد مشاور
	دانشگاه ارومیه	استادیار	دکتر سیامک جعفرزاده	۴. داور داخلی
	دانشگاه ارومیه	استادیار	دکتر محمد حسن جوادی	۵. داور مدعو
	دانشگاه ارومیه	*	امیر تسمری	۶. کارشناس تحصیلات تکمیلی پردیس

تعهد نامه پژوهشی

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه ارومیه مبین بخشی از فعالیت‌های علمی- پژوهشی بوده و همچنین با استفاده از اعتبارات دانشگاه انجام می‌شود، بنابراین بمنظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می‌شوند:

- ۱- قبل از چاپ پایان نامه (رساله) خود، مراتب را قبلاً بطور کتبی به مدیریت تحصیلات تکمیلی پردیس دانشگاهی اطلاع و کسب اجازه نمایند.
- ۲- در انتشار نتایج پایان نامه (رساله) در قالب مقاله، همایش، اختراع و اکتشاف و سایر موارد، ذکر نام دانشگاه ارومیه الزامی است.
- ۳- انتشار نتایج پایان نامه (رساله) باید با اطلاع و کسب اجازه از استاد راهنما صورت گیرد.

اینجانب مالک اثر در مهدی زاد دانشجوی رشته حقوق - فقه و حقوق اسلامی مقطع کارشناسی ارشد تعهدات فوق و ضمانت اجرایی آنرا قبول کرده و به آن ملتزم می‌شوم.

نام و نام خانوادگی

امضا

تقدیم به:

۱- او که خود اُمّی بود ولی دوستدار علم و همواره مرا مورد تفقد و تشویق قرار می داد تا که تحصیل علم کنم: (پدرم)

۲- او که با دست‌های پینه‌بسته‌اش هرگز نیا سود مگر آنگاه که عارفانه سر بر تیره‌ی خاک نهاد: (مادرم)

۳- همسر دلسوز و فرهیخته و فداکار و علم دوستم (سرکار خانم مهندس معصومه شایان ور) به پاس تشویق‌ها و حِلْم و صبوری‌شان که با بذل آسایش و محدود نمودن لذات زندگی، آرامشی زائدالوصف را در پیمودنِ طریقِ وصال به این جانب اعطاء نمود.

۴- نوه‌ی شیرین‌تر از جان و قند عسلم (هستی مهدی زاد) که بی‌نهایت دوستش دارم و صمیمانه امیدوارم اجل مهلت دهد تا شاهد رشد و نمو و ترقی و تعالی و درخشش وی در عرصه‌های علم و ادب در بالاترین مراتب و مدارج آن بوده باشم.

۵- کارگران و کارفرمایان که حیات بشر، آبادانی، عزت و سربلندی هر مرزوبوم وابسته به حضور و تلاش آنان است.

باساس از سه وجود مقدس:

آنان که ناتوان شدند تا ما به توانایی برسیم...

مویشتان سپید شد تا ما رو سفید شویم...

وحاشا که موقتند تا که ما بخش وجود ما و روشنگر جهان باشند...

پدرانمان

مادرانمان

استادانمان

تقدیر و تشکر

مایلم، این صفحه را به اساتید فرهیخته و فرزانه‌ام و یارانِ گرانقدری اختصاص دهم که مرا در این راه علمی که در آن قدم گذاشتم با تمام فراز و نشیب‌هایی که با آن‌ها روبرو بودم، یاری نمودند. هیچ انسانی به خودی خود، یک جزیره و بی‌نیاز از دیگران نیست. هیچ اثری تنها محصول نویسنده‌اش نخواهد بود.

مجموعه‌ای که بعنوان رساله و پایان‌نامه‌ی دانشگاهی خلق شده است، مدیون زحماتِ صادقانه و بی‌شائبه استاد راهنمای اول و فرهیخته‌ام جناب آقای دکتر رضا نیکخواه سرنقی است که با توان علمی بسیار بالا و ستودنی و تجربیات ارزشمند و در خور تحسین‌شان همچون برادری دلسوز و نصوح در هر لحظه و همه حال یاری‌ام نمودند.

از استاد راهنمای دوم جناب آقای دکتر سلمان علیپور قوشچی که با اخلاص و صمیمیت شایسته تحسین و به پشتوانه‌ی معلومات و توان علمی‌شان لحظه به لحظه کمکم نموده و مرا وامدار خویش نمودند بطوریکه تا پایان عمر، کماکان دانشجوی آن عزیزان خواهم ماند، نهایت سپاس را دارم.

همچنین از زحمات درخور توجه کلیه اساتیدم که در محضرشان تلمذ نموده‌ام، بالخصوص جناب آقای دکتر ابوالفضل رنجبر استادیار فرهیخته‌ی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز که اثر حاضر مُلهم از مطالب درسی و دلسوزی‌های ایشان به کارگران و حاصل بار علمی‌شان است و در این خصوص صاحب‌نظر بوده و تألیفات فراوانی دارند و به حق افتخار نظام آموزشی کشور می‌باشند، بوده است، کمال سپاسگزاری و امتنان را داشته و با افتخار دست همه‌شان را می‌بوسم.

و بالاخره این اثر نمادی است از فداکاری‌ها، لطف‌ها، محبت‌ها و عشق و ایثار و همه‌ی خوبی‌های پاک و زلالی که همسر فرهیخته و فرزانه و شایسته‌ام، با دلسوزی و اشتیاق به پای من ریختند، امیدوارم بیاس جبران، اینهمه مهر و انسانیت، یاری صدیق و شریکی خوب در ادامه‌ی حیات بوده و قدم‌های مؤثری در اعتلاء عدالت و دفاع از حق و حقیقت در این خاک و بوم بردارم.

مالک اژدر مهدی زاد

بهار و تابستان ۹۴

چکیده:

در این مطالعه و پژوهش، به بررسی و تحلیل حقوق کار به عنوان حقوق طبیعی افراد در آموزه های اسلامی از نظر قرآن و روایات پرداخته شده و از زاویه های گوناگونی مانند: رابطه ی کارگر و کارفرما بر مبنای اصل تعاون، روابط بدون بهره کشی، حقوق اجتماعی مساوی، ایجاد فرصت برابر برای انتخاب شغل مناسب برای افراد، ضرر و زیان های ناشی از کار، بیمه و تأمین سلامت کارگران، دستمزد و مزایای مناسب و... براساس آموزه های اسلامی مورد مذاقه و تحقیق و تبیین قرار گرفته و خلاءهای موجود در قانون کار ایران و ضرورت نظارت و مداخله ی دولت در روابط کارگر و کارفرما و همچنین تاکید بر افضل بودن کرامت انسانی، بانضمام مطابقت بیشتر مواد قانون کار با موازین فقه و از همه مهمتر، رفع تبعیض و از بین بردن فاصله بین حقوق کارگران و کارمندان و فاصله ی طبقاتی زندگی آن ها با سایر اقدار اجتماع از طریق ایجاد قوانین یگانه که در برگیرنده ی تساوی حقوق کارگران و کارمندان بوده باشد، قرار گرفته است. زیرا در کشور ما که نوع حکومت آن جمهوری اسلامی بوده و قوانین آن منبعت از تعالیم انسان ساز قرآن کریم می باشد، نباید در اجرای کامل فرامین الهی که بر شرح صدر نبی اکرم (ص) الهام شده است، تعلل یا تسامح کرده و یا اینکه دغدغه ای به خود راه داده شود؛ در حالی که سایر ملل غیر مسلمان از رهنمودهای دین مبین اسلام الگو برداری کرده و با اندک تغییری آن ها را به نام خود تمام نموده و ملاک اقدامات خود در بسط عدالت و توسعه ی اجتماعی قرار داده اند.

دین مبین اسلام به دلیل اینکه یک نظام منسجم با برنامه های الهی برای زندگی است، اهمیت و علاقه مندی فراوانی برای حل مشکل کارگر نشان می دهد.

امروزه حقوق کار بعنوان حقوق طبیعی افراد، در قوانین اساسی کشورهای تاجلی یافته است اما اسلام قرن ها پیش از دنیای غرب حقوق کارگر را مورد توجه قرار داده و به حمایت واقعی از آن برخاسته است. در این پژوهش با التزام به ادعای این موضوع که غرب بنیانگذار حقوق کارگر می باشد، درصدد تایید این مسئله هستیم که دین مترقی اسلام، قرن ها پیش از به وجود آمدن مفهوم حقوق کار در غرب، با شناخت ارزش و اهمیت این امر، حقوق کار و کارگر را به رسمیت شناخته است و البته بر خلاف دیدگاه مادی در غرب، که کارگر را فقط ابزار می داند، اسلام کارگر را مجاهد فی سبیل الله می داند و برای کار و تلاش او علاوه بر ارزش های مادی، پاداش الهی نیز قائل است، مضافاً اینکه در این مقال به حقوق کارگر در قانون کار جمهوری اسلامی ایران در مقایسه ی آن با فقه امامیه پرداخته و زوایای تاریک و روشن این قضیه را واکاوی و مشخص کرده و در نهایت راه کارهای اساسی را جهت رفع تنگنا ها و نارسایی ها ارائه خواهیم داد.

از آن جا که شکوفایی اقتصاد از اهداف مهم اسلام به شمار می رود و نیروی کار، یکی از ارکان اصلی تولید است، در دین اسلام به کارفرما و صاحبان کار درباره ی حفظ و رعایت حقوق کارگران سفارش فراوانی شده است. کارگر در دیدگاه اسلام بسیار محترم و ارزشمند است بطوریکه رسول گرامی خدا (ص) و امامان معصوم (س) از کارگر تجلیل کرده و خود نیز کار می کرده اند.

واژگان کلیدی: حقوق کار- کار- تقسیم کار- کار آزادانه و اجباری- کارهای شایسته- کارهای ناشایست- کرامت انسانی

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه:
۳.....	تعریف مسئله و بیان اصلی تحقیق:
۶.....	فرضیه ها:

بخش اول : کلیات حقوق کار

۷.....	فصل اوّل - تاریخچه‌ی پیدایش حقوق کار:
۸.....	مبحث اول، تاریخچه روابط کار در جهان:
۱۵.....	گفتار اول: نظم و سختی روابط کار قبل از پیدایش قانون کار
۱۷.....	گفتار دوم: اجاره‌ی انسان:
۱۸.....	گفتار سوم، قانون مدنی:
۲۳.....	گفتار چهارم: نحوه‌ی پیدایش قانون کار:
۲۵.....	مبحث دوم تاریخچه روابط کار در ایران
۲۸.....	گفتار اول: فرمان والی کرمان و بلوچستان
۲۹.....	گفتار دوم: سرگذشت حقوق کار در ایران:
۳۳.....	فصل دوم : ویژگی‌های عام حقوق کار
۳۳.....	مبحث اول، تعریف حقوق کار:
۳۴.....	مبحث دوم: نظریه‌ی لیبرالیستی (حقوق خصوصی - حقوق قراردادی):
۳۵.....	مبحث سوم: نظریه سوسیالیستی، (حقوق عمومی، حمایت اجتماعی):
۳۶.....	گفتار اول، ویژگی‌های حقوق کار:
۳۸.....	گفتار دوم: مهم‌ترین ویژگی‌های حقوق کار:
۴۰.....	گفتار سوم: از جمله اصول حمایتی که در اساسنامه‌ی سازمان بین‌المللی کار گنجانده شده
۵۱.....	فصل سوم : منابع حقوق کار
۵۱.....	مبحث اول، منابع داخلی (قانون اساسی)
۵۱.....	گفتار اول: قانون اساسی مدون
۵۲.....	گفتار دوم: قانون اساسی غیر مدون (انعطاف پذیر):
۵۳.....	مبحث دوم، قوانین عادی:
۵۳.....	گفتار اول، قانون کار:
۵۴.....	گفتار دوم، قانون مدنی:

۵۴	گفتار سوم، قوانین ناظر بر دادرسی کار:.....
۵۵	گفتار چهارم، سایر قوانین مرتبط:.....
۵۶	مبحث سوم، مقررات دولتی:.....
۵۷	مبحث چهارم، رویه‌ی قضائی:.....
۵۷	مبحث پنجم، عرف و عادات شغلی:.....
۵۸	گفتار اول، نقش عرف در تنظیم، تفسیر و اجرای قرارداد کار:.....
۶۰	گفتار دوم، نقش عرف در حل اختلاف کارگران و کارفرمایان:.....
۶۲	مبحث ششم، دکترین یا نظریات علمای حقوق:.....
۶۳	مبحث هفتم، پیمانهای دسته جمعی:.....
۶۳	گفتار اول، منابع بین المللی:.....
۶۴	گفتار دوم، مصوبات سازمان بین المللی کار:.....
۶۵	گفتار سوم، سایر منابع بین المللی:.....

بخش دوم: بررسی انواع قراردادهای کار

۶۷	فصل اول - مفهوم، ویژگی‌ها و انواع قرارداد کار.....
۶۸	مبحث اول، مفهوم قرارداد کار:.....
۷۰	گفتار اول، قرارداد شفاهی:.....
۷۲	گفتار دوم، چگونه می‌توان در قراردادهای شفاهی وجود رابطه‌ی کارگر و کارفرما را اثبات کرد؟:.....
۷۶	مبحث دوم، ویژگی‌های قرارداد کار:.....
۷۶	گفتار اول، لازم:.....
۷۷	گفتار دوم، عهدی: (اثر مستقیم آن، انتقال مالکیت نیست):.....
۷۸	گفتار سوم، مستمر:.....
۷۹	گفتار چهارم، غیرتشریفاتی (رضائی):.....
۸۰	گفتار پنجم، غیرمعین:.....
۸۰	گفتار ششم، الحاقی:.....
۸۱	گفتار هفتم، معوض:.....
۸۱	گفتار هشتم، شخصی بودن تعهد کارگر:.....
۸۲	مبحث سوم، انواع قرارداد کار:.....
۸۲	گفتار اول، از لحاظ اشخاص طرف قرارداد کار:.....
۸۳	گفتار دوم، از لحاظ مدت و موضوع قرارداد کار.....

گفتار سوم، از لحاظ شکل انعقاد قرارداد کار	۸۵
گفتار چهارم، قراردادهای کار از لحاظ طبیعت کار	۸۵
گفتار پنجم، قراردادهای کار از لحاظ میزان ساعات کار:	۸۶
فصل دوم - اجزای قرارداد کار	۸۹
مبحث اول، طرفین قرارداد:	۸۹
مبحث دوم، کارگر و کارآموز	۸۹
گفتار اول، کارگر	۸۹
گفتار دوم، امارات تکمیلی تبعیت و رابطه کارگری و کارفرمائی:	۹۴
گفتار سوم، کارآموز	۹۷
گفتار چهارم - کارفرما:	۹۸
گفتار پنجم، کارگاه:	۹۹
گفتار ششم، موارد متفرقه مرتبط با نظام حقوقی کار در ایران:	۹۹
گفتار هفتم، سندیکا:	۱۰۱
گفتار هشتم، تجزیه و تحلیل نظام رسیدگی به اختلافات کار در ایران:	۱۰۳
گفتار نهم، صلاحیت دیوان عدالت اداری در رسیدگی به اختلافاتی که کارفرما دولت است:	۱۰۴
مبحث سوم، فرهنگ کار از دیدگاه اسلام:	۱۰۵
گفتار اول، کار، عین عبادت است:	۱۰۵
گفتار دوم، اخلاص در کار:	۱۰۷
گفتار سوم، اهمیت کار و ارزش کارگر در اسلام:	۱۰۷
گفتار چهارم، مفاسد و زیان‌های بیکاری و سستی از نظر اسلام:	۱۰۹
فصل سوم : حقوق کارگر در اسلام	۱۱۱
مبحث اول: مفهوم حق و حقوق در اسلام:	۱۱۱
گفتار اول، مفهوم و معنای کار:	۱۱۲
گفتار دوم، اهمیت کار در اسلام:	۱۱۳
گفتار سوم، احکام عمومی درباره‌ی کارگران:	۱۱۴
گفتار چهارم، ارزش کار از دیدگاه اسلام:	۱۱۶
مبحث دوم، حقوق متقابل کارگر و کارفرما از دیدگاه اسلام:	۱۱۷
گفتار اول، آثار و نتایج کار:	۱۱۸
گفتار دوم، کار و استراحت:	۱۲۰

- گفتار سوم، لزوم همگامی کار و دانش: ۱۲۰
- گفتار چهارم، ویژگیهای کارگر نمونه از دیدگاه اسلام: ۱۲۱
- گفتار پنجم، نوع کار در اسلام: ۱۲۱
- گفتار ششم، عبادت و کار از دیدگاه اسلام: ۱۲۲
- گفتار هفتم، ضرورت و اهمیت کار: ۱۲۲
- گفتار هشتم، سرزنش بیکاری و بیکار: ۱۲۳
- گفتار نهم، پرداخت حقوق کارگر از دیدگاه اسلام: ۱۲۴
- گفتار دهم، رابطه‌ی کارگر و کارفرما، از دیدگاه اسلام: ۱۲۵
- مبحث سوم، حقوق کارگر: ۱۲۷
- گفتار اول، دستمزد عادلانه و متعارف: ۱۲۷
- گفتار دوم، مزد متعارف چیست؟ ۱۲۷
- گفتار سوم، دستمزد واقعی چگونه محاسبه می‌شود؟ ۱۲۸
- گفتار چهارم، اجرت در اسلام: ۱۲۹
- گفتار پنجم، نقش حکومت: ۱۳۵
- گفتار ششم، عقود ناظر بر نیروی کار در فقه و مقایسه آن با قرارداد کار در قانون کار: ۱۳۶
- گفتار هفتم، کار و سرمایه از دیدگاه اسلام: ۱۳۷
- گفتار هشتم، مناسبت عملی کارگر و کارفرما در جامعه‌ی اسلامی: ۱۳۸
- فصل چهارم: نقدی بر قانون کار فعلی و ارائه راه حل‌ها:** ۱۴۱
- مبحث اول، اشکالات مربوط به دامنه‌ی شمول قانون کار: ۱۴۱
- مبحث دوم، دوگانگی نظام استخدامی در ایران: ۱۴۴
- مبحث سوم، تفاوت نقش دولت در ارتباط با کارگران بخش خصوصی و کارگران دولت: ۱۴۴
- گفتار اول، نهاد های خارج از شمول قانون کار ج.ا.ا. براساس مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی: ۱۴۷
- گفتار دوم، نهادهای انقلابی: ۱۴۹
- گفتار سوم، کارکنان شهرداری: ۱۵۱
- گفتار چهارم، کارکنان بانک‌ها: ۱۵۱
- گفتار پنجم، کارکنان شرکت‌های بیمه: ۱۵۲
- گفتار ششم، کارکنان خرید خدمت: ۱۵۳
- گفتار هفتم، کارکنان شرکت‌های دولتی: ۱۵۴
- گفتار هشتم، کارکنان مدارس غیر انتفاعی: ۱۵۵

- گفتار نهم، دهیاران: ۱۵۵
- گفتار دهم، کارکنان سازمان تأمین اجتماعی: ۱۵۶
- گفتار یازدهم، کارکنان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران: ۱۵۶
- گفتار دوازدهم، کارکنان آستان قدس رضوی: ۱۵۶
- گفتار سیزدهم، مشاورین و کارشناسان اداری: ۱۵۷
- گفتار چهاردهم، اشتغال بازنشستگان و مسئله شمول قانون کار: ۱۵۷
- مبحث چهارم، اشکالات وارده به قانون کار در خصوص حوزه های تحت شمول: ۱۵۸
- گفتار اول، برخی از اشکالاتی که به قانون کار فعلی وارد می شود: ۱۶۳
- گفتار دوم، سؤال این است که: آیا از تمام ظرفیت های قانون کار فعلی استفاده شده است؟ ۱۶۴
- گفتار سوم، و اما، چه باید کرد؟ ۱۶۶
- نتیجه گیری و پیشنهادهای: ۱۶۸
- منابع و مأخذ: ۱۷۵

مقدمه:

مسئله حقوق کارگر و مباحث مربوط به آن، از جمله اموری است که در نگاه اول به نظر می‌رسد برای نخستین بار در حقوق غرب مطرح گردیده است و در متون اسلامی و فقهی سابقه‌ی چندانی ندارد. لیکن مطالعه و تأمل در منابع اسلامی نشان می‌دهد که قرن‌ها پیش از به وجود آمدن مفهوم حقوق کار در غرب، اسلام با مطرح کردن حقوق بنیادی برای کارگر، برای این قشر، چنان منزلتی عظیم قائل شده است که در هیچیک از مکاتب بشری مشاهده نمی‌شود. جستار حاضر با هدف اثبات مدعای مذکور و بررسی گونه‌های حقوق کارگر در فقه امامیه، همچنین تبیین آرای ممتاز امام خمینی (ره) در این زمینه نگاشته شده است.

بررسی دیدگاه‌های ایشان در مورد شأن و منزلت و حقوق کارگر مخصوصاً از آنجهت که بعنوان اسلام شناس و فقیهی حاذق، عملاً رهبری جامعه اسلامی را بر عهده داشتند، در شناخت رویکرد حکومت اسلامی به حقوق کارگر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. حضرت علی (ع) از اصول و موازین دین مبین اسلام، از کار و تلاش در مسیر احیاء و آبادانی جامعه دریغ نکرد و مزارع و باغ‌های متعددی را احیاء و آباد کرد و در مدت امامت خویش نیز از کار غافل نگشت.

کار، در فرهنگ اسلامی، مایه‌ی استقلال، سربلندی، عزت، عظمت، قدرت و نشاط مسلمانان و دوام و بقای جامعه‌ی اسلامی دانسته شده و از اهمیت بسزایی برخوردار است. در منابع اسلامی، آیات و روایات بسیاری در بیان اهمیت و ارزش کار و ارج نهادن به تلاش جهت تأمین معاش و کسب روزی حلال وجود دارد. از جمله در قرآن کریم در آیه ۳۹ سوره‌ی نجم می‌فرماید: «وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى». امام خمینی (ره) بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران نیز در قسمتی از پیام رادیو - تلویزیونی خود بمناسبت روز جهانی کارگر در تاریخ ۱۳۵۸ / ۲ / ۱۱ فرمودند: «از اول، با کار عالم موجود شده است و کارگر مبدأ همه‌ی موجودات است... حق تعالی مبدأ کارگری است و کارگر است. کار مثل جلوه‌ی حق تعالی می‌ماند که در تمام موجودات سرایت کرده است. همه‌ی موجودات، کار در آن‌ها هست و با کار درست شده‌اند، همه‌ی ذرات وجود، کارگردند...»

انسان قسمت اعظم نیازها و احتیاجات خود را از طریق کار گروهی و اجتماعی تأمین می‌کند. حضرت علی (ع) اندیشمند و پیشوای برجسته شیعیان و امت اسلامی، کار و تلاش را با درایتی واقع بینانه بیان نموده است. بطور کلی کار عبارتست از: مجموعه عملیاتی که انسان با استفاده از مغز، دست‌ها، ابزار و ماشین‌ها برای استفاده‌ی عملی از ماده، روی آن انجام می‌دهد و این اعمال نیز متقابلاً بر انسان اثر می‌گذارد و او را تغییر می‌دهد. براساس تعریف مذکور، کار دارای ۳ خصوصیت است:

۱. کار براساس فعالیت فکری و بدنی است.

۲. از طریق کار، کالایی تولید می‌شود یا خدمتی عرضه می‌گردد.

۳. در قبال انجام کار، دستمزدی پرداخت می‌گردد.

در اندیشه‌ی حضرت علی (ع) می‌توان به صورت استنباطی، کار را چنین بیان نمود: کار عبارت از تلاش و کوشش انسان‌ها برای آماده کردن زاد و توشه‌ی آخرت در دوران زندگی در دنیای مادی.

با توجه به اهمیت کار در دنیای امروز، ضمن اشاره به تاریخچه‌ی پیدایش کار در ایران، به تشریح خلاءهای موجود در قانون کار فعلی و ضرورت تجدیدنظر جدی و اساسی در قوانین کار جهت حمایت بیشتر از کارگران و ذکر علت ایجاد رشته‌ی جدید بنام (حقوق کار) در رشته‌ی حقوق عمومی بانضمام ضرورت و یا عدم ضرورت نظارت و دخالت دولت در روابط کار مورد مذاقه قرار خواهد گرفت.

تعریف مسئله و بیان اصلی تحقیق:

تشریح اهمیت کار و ضرورت افزایش حمایت‌های بی‌دریغ در ایجاد ثبات و امنیت شغلی و ذکر جایگاه کارگران در تولید اقتصاد کشور بوده و کاربردهائی از انجام این پژوهش متصور است، موجب بهبود روند کار و افزایش راندمان تولید و قطع وابستگی از بیگانگان بالاخص در این برهه حساس از زمان که کشور ما در اثر اعمال تحریم‌های ظالمانه، ملهم از اقتصاد مقاومتی اداره می‌شود و نیز رفع تبعیضات موجود بین در آمد کارگران و کارمندان است؛ بوده باشد.

جنبه جدید و نوآوری پژوهش عبارتست از: مطالعه فوق در مقایسه با حقوق کارگر در قانون کار ایران، امروزه صدها مرکز دانشگاهی، حوزوی و پژوهشی در کشور ما به مطالعه پیرامون حقوق و مباحث مرتبط با آن مشغول می‌باشند که سابقه فعالیت برخی از آنها، بیش از چند دهه بوده و هزاران اثر حقوقی در قالب کتاب، مقاله، پایان نامه، مجموعه قوانین و نمره، از تولیدات علمی متعددی به همت و تلاش استادان و محققان این حوزه نگاشته شده، اما سهم آثار تألیفی در مقایسه با زیر مجموعه‌های حقوق و به نسبت کشورهای الگو (توسعه یافته)، ناچیز است، از این رو برای پاسخگویی به نیازهای فعلی جامعه، تلاش مضاعف و توجه و اقدامات شجاعانه بیشتری را توسط مسئولین ذربط در دولت و نمایندگان کارگران و کارفرمایان و نیز نمایندگان مردم در مجلس شورای اسلامی می‌طلبید.

همچنین آثار علمی مربوط به حقوق کار بر روی مباحث صرف نظری، تاریخی و تطبیقی متمرکز گردیده و جنبه‌های کاربردی آن مانند مبحث مربوط به شرایط کار، تعلیق و خاتمه قرار داد کار که بیشتر دارای ابعاد تخصصی، ماهوی و کاربردی ویژه بصورت تحلیلی است، کمتر مورد تحقیق و پژوهش قرار گرفته است. از دیگر سو، با وجود میلیون‌ها کارگر در کشور و با احتساب خانواده‌های آنان، زندگی بخش بزرگی از مردم ما مستقیماً متأثر از حقوق کار است؛ اما بدلیل نوپائی این رشته در کشور ما، ادبیات و دانش حقوقی و پژوهش‌های مربوط به این حوزه چندان عمیق و گسترده نمی‌باشد.

قانون کار فعلی ایران، پس از ۷ سال تعلل و کش و قوس‌ها، سرانجام در تاریخ ۲۹ آبان ماه ۱۳۶۹ به تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام رسید، در حالیکه این مجمع، هیچ جایگاه حقوقی نمی‌تواند داشته باشد. زیرا بر اساس قوانین موجود بالاخص اصل هفتاد یکم قانون اساسی ج. ا. تصویب قوانین عادی با مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

صرف نظر از این که قانون کار فعلی ایران مغایر با شرع انور و قانون اساسی می‌باشد، معذالک از اوائل سال ۱۳۷۰- اجرائی شد. و اگر از جنبه شرعی موضوع بگذریم و آن را به فقهای محترم به سپاریم و بر شیوه تصویب آن هم چشم به پوشیم، این قانون از منظر حقوقی و اجرائی، دارای دو ایراد اساسی و کلی بوده و همچنان نیز می‌باشد:

۱. این قانون به اقتضاء روز کشور و نیاز واقعی جامعه تصویب نشده و پویا نیست.

۲. فراگیر و جامع نبوده و نیست، چرا که از یک سو مستثنیات بی شماری دارد که بیش از ۵۰٪ شاغلان جامعه را در بر نمی‌گیرد. و از سوی دیگر، بسیط بوده و پاسخگوی مسائل بسیاری از حِرَف و مشاغل موجود در جامعه نبوده و نیست، این قانون در همان شروع اجراء، بعَلت ایجاد ناامنی روانی و انتظاری، موجب ریزش شدید کارگری شد. ۲۵ سال تلاش شد تا دولت‌ها خود را حامی کارگر معرفی کنند و کارگر و کارفرما را در مقابل یکدیگر به گمارند، ولی امروزه در سمینارها و همایش‌ها، نمایندگان تشکّل‌های کارگری و کارفرمایی (حتی مورد تایید وزارت کار)، یک سخن واحد و یک در خواست مشترک دارند و آن: (احترام به نقش واقعی شرکاء اجتماعی و سه جانبه‌گرایی به دور از شعار و تبعیض، تأمین امنیت اشتغال و توسعه اشتغال پایدار است). توسعه اشتغال و امنیت کار، چیزی است که دولت‌ها ۲۵ سال است آن را به کنار نهاده‌اند، بنابراین اگر وزارت کار به نمایندگی از طرف دولت، مسئول و متولی برنامه‌ریزی و پیگیری برای ایجاد و تثبیت کار نیست و یا نباشد، در این صورت علت وجودی‌اش مفهومی نخواهد داشت.

یقین داشته باشیم، امنیت و سربلندی و اقتدار ملی ما، در گرو اشتغال پایدار، وجود کارگر و کارفرمای مطمئن به آینده مستظهر به قوانین جامع، پویا و بر خاسته از نیاز واقعی جامعه است. سابقه و ضرورت انجام تحقیق: از آن‌جا که قانون کار فعلی، نافی به مقصود در راستای تأمین حقوق کارگران نیست و از لحاظ مقایسه با قوانین بخش عمومی و فقه اسلامی، تضادها و تبعیضات فاحشی دارد، بنابراین، سوالات ذیل را مطرح، و پاسخ‌های آن‌ها را در ادامه پژوهش خواهیم داد:

۱. آیا خلاءهای قانونی در قانون کار فعلی در رسیدگی به اختلافات کارگر و کارفرما وجود دارد؟
۲. آیا نظارت و مداخله دولت در روابط کارگر و کارفرما ضروری است؟
۳. آیا قانون کار فعلی پاسخگوی نیازهای جامعه کارگری امروز می‌باشد؟
۴. آیا قانون کار فعلی منطبق با دستورات فقهی و اسلامی است؟
۵. آیا قانون کار ایران نافی به مقصود در رفع مشکلات کارگران و کارفرمایان می‌باشد؟
۶. آیا سیستم دو گانه در نظام حقوق کار ایران توانسته است فاصله طبقاتی کارگران در بخش‌های دولتی و خصوصی را از بین ببرد؟
۷. فاصله گرفتن از دستورات شرع انور در قانون کار ایران تا چه حدی بنفع کارگران و کارفرمایان بوده است؟